

Vse to lahko pomaga, toda bistvo, misel, ki ga opravičuje, si mora poiskati na domačih tleh. Ni nam treba skrivati ne prednikov ne sodobne muzike: le festival, ki bo zrasel iz takih korenin, ne more zgrešiti cilja. Nič zato, če je kratek, ni sramota, ker je skromen — pripravljen pa mora biti do zadnjih podrobnosti. Zato sem napisal te vrstice.

Borut Loparnik

KOMENTARJI IN GLOSE

KRIZA TRETJEGA SVETA. »Ne moremo govoriti o afroazijski solidarnosti, če ni polne solidarnosti v Aziji in Afriki«, je ondan dejal predsednik Malavija, ene izmed afriških držav.

Aprila 1955 je bila v Bandungu na Javi konferenca azijskih in afriških dežel. To je bila velika manifestacija solidarnosti dveh celin. Azija in Afrika sta jedro novega, velikega tretjega sveta, so poudarjali vsi. Besede blok so se izogibali.

Težišče sveta se je definitivno premaknilo iz Evrope. Na prostranstvih Azije in Afrike živi 60 % vsega prebivalstva. Vzhod in Zahod ne bosta edina odločala o usodi sveta. »Če se sporazumeta Kitajska in Indija, bo mir v Aziji in na vsej zemeljski obli«, sta govorila Ču En Laj in Nehru.

Tretji svet je nova kvaliteta v svetovni zgodovini. Azija in Afrika nista več objekt svetovne zgodovine, postali sta subjekt, so pisali v novih prestolnicah. Živimo v najbolj revolucionarni fazi človeštva, od Atlantika do Pacifika se majejo temelji starega sveta, karta sveta se spreminja pred našimi očmi.

Deset let po bandunški konferenci je očito, da so bile to le trenutne iluzije, velika pričakovanja se niso izpolnila. Razglasitev neodvisnosti je bila samo deklarativna, samo začetek novega, morda še bolj kompliciranega in zahtevnega razvoja. Od formalne razglasitve neodvisnosti do dejanske je dolga pot.

Velika Britanija je imela svojo industrijsko revolucijo, Amerika tudi. Dobro je znano, kakšne žrtve je zahtevala. Kdor prebira Engelsa, ve, kako je bilo v Angliji pred dobrimi sto leti. Po združitvi nemških dežel se je začela nemška industrijska revolucija. Japonska je zdaj sredi nove industrijske revolucije, pripravlja se drugi japonski čudež.

Mlade države Azije in Afrike morajo v eni sami generaciji izvesti dve revoluciji: industrijsko in družbeno. Za prvo so potrebovali na Zahodu sto let. Anglija jo je uresničila na račun svojih kolonij, Amerika s pomočjo nove delovne sile iz Evrope.

Azijske in afriške dežele imajo svoje specifične probleme. Njihov skupni imenovalec je, da so mlade in nerazvite in da so bile dolga stoletja pod evropskimi gospodarji.

Azija nima skupnega medija, kot ga je imela in ga še ima Evropa. Isto oziroma še bolj velja to za Afriko. Azija ni imela svoje latinščine, francoščine, azijski delegati morajo govoriti med seboj angleško, če se hočejo sporazumeti.

Evropa je bila praktično dva tisoč let pod vplivom krščanstva, v Aziji so tri velike religije: islam, hinduizem in budizem.

Evropska trgovina je cvetela že v srednjem veku, dežele Italije so imele vedno živahne stike z deželami ob Renu in Severnem morju. Alpe niso bile nikoli nepremagljiva ovira. Alpe niso Himalaja, so samo klimatska ločnica. Evropa

je bila vedno, tudi v srednjem veku, preprežena s cestami, kanali, danes jo vežejo tudi moderne železnice. Zahodna (in srednja) Evropa imata stabilne valute, ki omogočajo hitre gospodarske transakcije. Meje med zahodnoevropskimi državami so le še formalnost, carine se znižujejo, gospodarsko sodelovanje je dejstvo, ne samo program.

Afriške države so mlade, rodile so se v letu afriške pomladi — leta 1960 — ali celo pozneje. Ta pomlad je prišla pozno na afriški kontinent — kar 150 let po osvoboditvi držav Latinske Amerike. Afriške države so se komaj formirale, še nimajo svoje fiziognomije.

Države bivše francoske Afrike so obdržale številne francoske institucije in imajo ustavo po francoskem vzoru. V parlamentu govore francosko, denarne enote se v večini naslanjajo na francoski frank.

Države angleškega jezikovnega področja vzdržujejo stike z Londonom in imajo v bistvu angleški ustavni sistem. Lokalni režimi, z izjemo Gane, zagovarjajo zmerni reformizem, so za evolucijo.

Azija in Afrika sta dva pojma — to je danes, deset let po bandunški konferenci, vse bolj očitno. Azija je imela popolnoma drugačen zgodovinski razvoj kot Afrika. Pravzaprav je Azija samo geografski pojem.

Razlika med Daljnim in Bližnjim vzhodom je v nekem smislu večja ko med starim in srednjim vekom. Peking in New Delhi bi bila lahko na dveh kontinentih, Tokio in Carigrad tudi na obeh straneh naše krogle. Centralna in južna Azija sta dva svetova.

Azija je sestavljena iz več jasno distingviranih delov. Indija je imela svoj razvoj, Japonska tudi, klasični orient prav tako. Zgodovina Azije je zgodovina azijskih dežel, civilizacij, religij, popolnoma različnih družbenih procesov.

Kitajska sama je svet zase. V srednjem veku in še pozneje se je imenovala »kraljestvo sredine«. Kitajska je bila v očeh kitajskih cesarjev središče sveta. Še danes mislijo v Pekingu tako.

To, kar velja za Azijo, velja tudi za Afriko. Na prvi pogled kaže, da je Afrika nekaj bolj homogenega. Na tej domnevi so nekateri gradili tudi prihodnost te celine. Ideja o afriški enotnosti, uniji ali konfederaciji, je bila najvišji izraz te idealistične interpretacije.

Afrika je prej geografski kot politični pojem. Severna polovica je imela popolnoma drug razvoj kot južna polovica. Med severom in jugom ni bilo v zgodovini nobenih stikov, niti posrednih ne. Afrika je v političnem pogledu mozaik 56 držav, razbita je na kose in koščke, med katerimi je tako malo skupnih stikov. Trgovina med afriškimi državami je minimalna, železniških in cestnih zvez ni. Afriški kapital se komaj formira, in to s tujimi injekcijami.

Azija je dala velike civilizacije in religije, Afrika je živela do včeraj v senci tribalizma, plemenskega sistema. Afriška zavest se komaj formira, afriški narodi se polagoma vračajo v zgodovino, kakor jo mi pojmujejo.

Na konferenci zunanjih ministrov v Alžiru je bilo očitno, da ni mogoče organizirati konference na tako široki bazi. Azija in Afrika sta dva popolnoma različna pojma. Še večja je seveda razlika med Afriko in Latinsko Ameriko. Ta je dobila svoj jezik, kulturo, ideje itd. iz Evrope. Še Severna Amerika ne razume dobro Južne. Afroazijska solidarnost se je pravzaprav manifestirala samo na velikih konferencah.

Kar je najbolj pomembno, niso politične manifestacije, agresivna retorika, marveč konkretno sodelovanje. Lepe resolucije so samo impresivna fasada, za to

pa je praznina. Afriške in azijske države čedalje bolj zaostajajo za tempom svetovnega razvoja.

Medtem ko znaša nacionalni dohodek na prebivalca v zahodni Evropi, v britanskih dominionih in v Združenih državah vsaj 1000 dolarjev na leto in je na Japonskem tudi 500 dolarjev, je v večini azijskih in afriških držav manj kot 100! V treh največjih državah Azije, na Kitajskem, v Indiji in v Pakistanu, je komaj 70 dolarjev.

V Aziji so samo tri države, ki napredujejo s hitrimi koraki. To so Japonska, Kitajska in Izrael. Res je, nekatere države imajo lepe dohodke — petrolej! — vendar je ta zelo neenakomerno porazdeljen.

V jeziku ekonomistov sploh ne moremo več govoriti o »Vzhodu« in »Zahodu«, marveč le o razvitem Severu in nerazvitem (kolonialnem) Jugu. V tej kategoriji so v Aziji vse dežele, razen Japonske, v Afriki pa vse, razen Južne Afrike. V Latinski Ameriki ni niti ene razvite dežele. Res je, Venezuela je bogata — nafta! — vendar je nerazvita. Tu je ostal še fevdalizem. Isto velja tudi za Kuvait.

Pokazalo se je, da se svet, iz katerega je sestavljeno človeštvo, čedalje bolj diferencira. Vsakdo bi pričakoval nasprotno. Kljub vsej tehniki, prometu, turizmu, trgovini in medsebojnim stikom se slika sveta vedno bolj drobi. Še med Arabci so razlike vse večje. Specifičnosti posameznih držav in skupin držav so vse bolj očite in konkretne.

Afroazijska solidarnost je bila lepa ideja, vendar je bila samo fikcija. Tudi druge zveze niso prestale izpita.

Sen velikega osvoboditelja Latinske Amerike Simona Bolivarja o združitvi dežel španske in portugalske Amerike v veliko konfederacijo se ni uresničil. Arabci ne morejo priti skupaj in vendar imajo skupni jezik, skupni izvor, isto vero in civilizacijo, živijo strnjeno od Perzijskega zaliva do Atlantika. Arabska liga je lepo pročelje, blešči se v toplen južnem soncu. Federacija med tremi zahodnoafriškimi deželami: Gano, Gvinejo, in Malijem je bila kratkotrajna, bila je le izraz trenutnega navdušenja.

Alžirska konferenca novembra 1965 bi lahko postala mejnik v zgodovini sveta. Niti Vzhod niti Zahod — to je bila velika ideja. Vendar se ni mogla uresničiti. Afroazijska skupina držav se je znašla v težkih kontradikcijah. Ideološki antagonizem med kitajsko in sovjetsko diplomacijo je že dalj časa razjedal to stavbo, razmajal ji je temelje, potegnil jo je v nevaren vrtinec.

Zdaj ko se rahljajo fundamenti vzhodnega in zahodnega bloka, zdaj se je pokazalo, da bodo morale tudi afroazijske države iskati novih rešitev. Bandung je dosegel svoj cilj, kolonializem je izgubil svoje pozicije. Mnogi predlagajo regionalne konference. Manjše skupine imajo več skupnega, zato lažje najdejo skupni jezik.

Miran Ogrin

TRETJE OKO BOGA ŠIVE. Evropa je s svojimi drobnimi problemi stopila v ozadje; v ospredju je velika Azija z velikimi problemi. Ko je ameriški politični komentator Walter Lippmann pred dnevi napisal: »V Evropi se zdaj lahko pogajamo, toda v Aziji utegne priti do katastrofe«, najbrž ni meril toliko na Vietnam in z njim v zvezi na Kitajsko, temveč ga je do tega sklepa pripeljal spopad na Indijskem polotoku.